

Зміст поняття корупції як об'єкта державної антикорупційної політики

*Кузик Денис Олександрович*¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.10.2024	Економіка	321.022

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14093203>

Анотація. У статті досліджено правову природу корупції як об'єкта державної антикорупційної політики. Здійснено аналіз історичних етапів розвитку поняття корупції в українському та міжнародному праві. Розкрито ключові методологічні підходи до визначення її змісту, зокрема юридичний, соціально-економічний та етико-моральний. Особливу увагу приділено впливу корупції на ефективність функціонування державних інститутів, а також сучасним механізмам запобігання та протидії цьому явищу. Досліджено роль цифрових технологій у боротьбі з корупцією, які сприяють прозорості та підзвітності органів державної влади. Окреслено перспективи гармонізації антикорупційного законодавства України з міжнародними стандартами, що є необхідним кроком для інтеграції в глобальний правовий простір та посилення національної безпеки в умовах воєнної агресії. Зроблено висновок, що комплексний підхід до боротьби з корупцією є запорукою сталого розвитку держави та підвищення довіри суспільства до інституцій влади.

Ключові слова: корупція, антикорупційна політика, державне управління, правове регулювання, цифрові технології, міжнародні стандарти.

The content of the concept of corruption as an object of state anti-corruption policy

Annotation. The article examines the legal nature of corruption as an object of state anti-corruption policy. An analysis of the historical stages of the development of the concept of corruption in Ukrainian and international law was carried out. The key methodological approaches to determining its content are disclosed, in particular, legal, socio-economic and ethical and moral. Special attention is paid to the influence of corruption on the effectiveness of the functioning of state institutions, as well as modern mechanisms for preventing and countering this phenomenon. The role of digital technologies in the fight against corruption, which contribute to the transparency and accountability of state authorities, has been studied. The prospects of harmonizing anti-corruption legislation of Ukraine with international standards are outlined, which is a necessary step for integration into the global legal space and strengthening of national security in conditions of military aggression. It was concluded that a comprehensive approach to the fight against corruption is the key to the sustainable development of the state and increasing public trust in government institutions.

¹ ЗВО «Львівський університет бізнесу та права» <https://orcid.org/0009-0008-8171-2718>

corruption, anti-corruption policy, public administration, legal regulation, digital technologies, international standards.

Вступ

Корупція є одним із найгостріших викликів, що стоять перед сучасними державами, підриваючи основи правопорядку, економічної стабільності та суспільної довіри. У контексті України, яка протистоїть воєнній агресії РФ, це явище набуває особливого значення, адже ефективна боротьба з корупцією є критично важливою для зміцнення державних інституцій, оптимального використання ресурсів та залучення міжнародної підтримки.

Аналіз корупції як правового феномена потребує врахування її багатовимірного характеру, що включає юридичні, соціально-економічні та етико-моральні аспекти. Відсутність дієвих механізмів запобігання корупційним проявам призводить до деградації державного управління, зниження інвестиційної привабливості країни та порушення соціальної рівності. У зв'язку з цим вивчення поняття корупції та її правового регулювання має надзвичайну актуальність, такі науковці працюють у цій сфері: Бондаренко О., Гринник А., Комина В., Матвійчук А., Матвійчук В., Мельченко В., Надточієва А., Новак А., Слівінська Н., Цабєка К., Харь І., Деркаченко Ю. та інші.

Метою статті є дослідження змісту корупції як об'єкта державної антикорупційної політики, аналіз її впливу на функціонування державних інституцій та визначення стратегічних напрямів удосконалення механізмів протидії. У статті також розглядаються міжнародний досвід і перспективи гармонізації антикорупційного законодавства України з глобальними стандартами. Такий підхід дозволяє сформулювати цілісну стратегію протидії корупції, що є надзвичайно важливим у сучасних умовах боротьби за суверенітет та європейське майбутнє України.

Результати

Після здобуття незалежності у 1991 році в Україні розпочався процес становлення нової державності та реформування основних суспільних інститутів. Прийнята в 1996 році Конституція України [1] закріпила принцип верховенства права, що стало фундаментом для створення спеціального антикорупційного законодавства. На міжнародній арені Україна активно переймає досвід світової спільноти, долучаючись до важливих міжнародних угод, таких як Конвенція ООН проти корупції (2003 рік) [2] та Конвенція Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію (1999 рік) [3].

Нині антикорупційна політика України базується на принципах прозорості, підзвітності та міжнародного співробітництва. Утворення таких інституцій, як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Вищий антикорупційний суд, свідчить про рішучість держави у боротьбі з корупцією навіть у складних умовах військової агресії з боку російської федерації.

Аналіз корупції як суспільно небезпечного явища потребує комплексного підходу, що враховує різні аспекти її прояву. У правовій доктрині виділяються три основні підходи до визначення корупції: юридичний, соціально-економічний та етико-моральний (табл. 1). Кожен із цих підходів дозволяє розглянути корупцію з різних точок зору, висвітлюючи її правову природу, соціальні наслідки та морально-етичну складову. У сучасних умовах корупція виступає не лише правопорушенням, а й складним соціально-економічним феноменом, що підриває основи державного управління, знижує ефективність економіки та руйнує довіру громадян до інститутів влади. Саме тому вона стає ключовим об'єктом державної антикорупційної політики, яка має на меті не лише боротьбу з конкретними проявами корупції, а й запобігання її виникненню шляхом впровадження системних реформ та удосконалення механізмів контролю.

Підходи до визначення корупції

Підхід	Ключові характеристики	Основні акценти
Юридичний	Розглядає корупцію як правопорушення, що порушує законодавчі норми, включаючи хабарництво, зловживання владою, розкрадання державного майна.	Фокус на визначенні складу злочину, встановленні юридичної відповідальності, санкціях і превентивних заходах.
Соціально-економічний	Корупція розглядається як явище, що підриває економічну стабільність і соціальну справедливість, створює нерівні умови для учасників економічних відносин.	Акцент на впливі на економічний розвиток, інвестування, ринок праці, розподіл ресурсів і соціальну нерівність.
Етико-моральний	Корупція визначається як порушення моральних та етичних норм, що сприяє втраті довіри до влади, підриває принципи чесності та відповідальності в суспільстві.	Підкреслюється роль моральних засад, громадського контролю та соціальної відповідальності в протидії корупції.

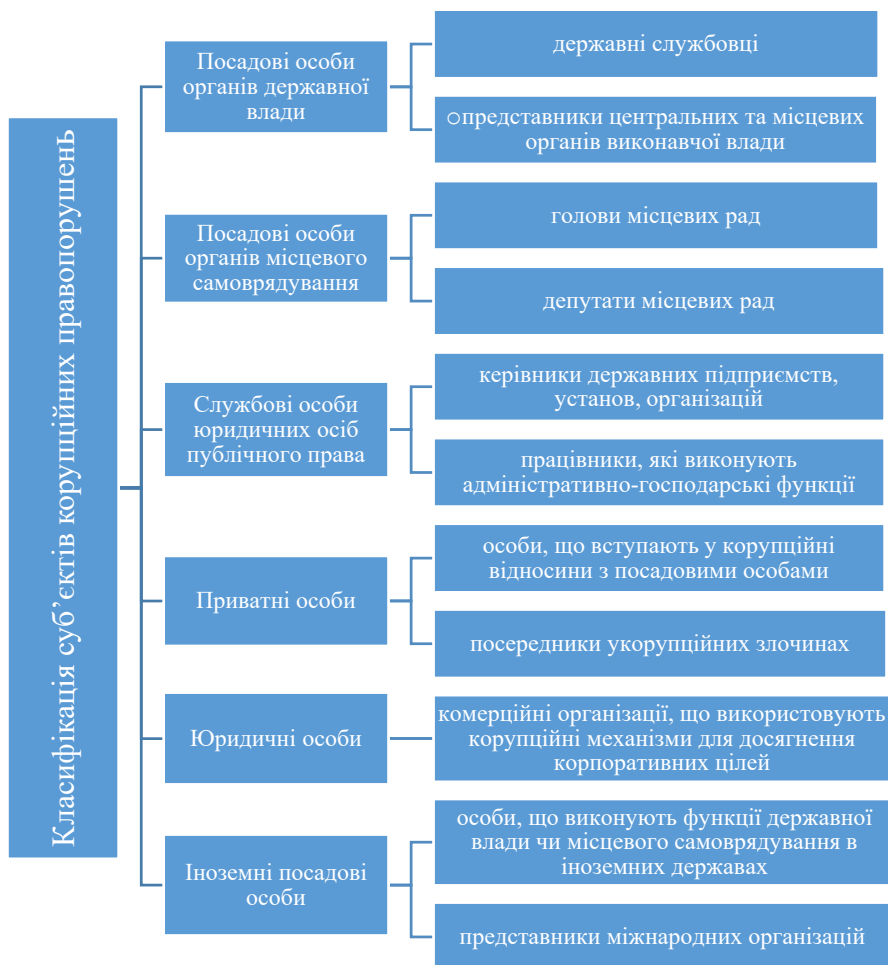
Узагальнено автором

Розгляд корупції як об'єкта антикорупційної політики дозволяє окреслити її правову сутність, визначити структурні елементи та сформулювати основні напрямки протидії. Корупція, як складне суспільно-правове явище, є невід'ємною частиною правових відносин, що охоплюють взаємодію між суб'єктами владних повноважень, юридичними та фізичними особами. У правовому контексті корупція визначається як неправомірна діяльність, спрямована на отримання особистої вигоди шляхом зловживання службовим становищем, порушенням законних інтересів суспільства, держави або окремих осіб. Основу такого визначення становлять міжнародні та національні нормативно-правові акти, зокрема Конвенція ООН проти корупції [2] та Закон України «Про запобігання корупції» [7].

Структурно корупція в правових відносинах охоплює три основні елементи: суб'єкти, об'єкти та форми прояву. Суб'єктами корупційних правопорушень є посадові особи, представники органів державної влади та місцевого самоврядування, а також приватні особи, які вступають у корупційні відносини. Об'єктом корупції виступають суспільні відносини, що забезпечують належне функціонування державного апарату, реалізацію прав і свобод громадян. Форми прояву корупції включають хабарництво, зловживання владою, привласнення державного майна, конфлікт інтересів тощо.

У контексті антикорупційної політики ключову роль відіграє чітке визначення суб'єктів корупційних правопорушень, адже саме вони є джерелом загроз для ефективного функціонування державних інституцій та суспільства загалом. Класифікація суб'єктів дозволяє не лише окреслити коло осіб, що можуть бути причетними до корупційної діяльності, а й визначити специфіку їх участі в таких правопорушеннях. Для візуалізації цього аспекту пропонуємо рис.1, що відображає основні категорії суб'єктів корупційних правопорушень у межах правової системи України. Нажаль, корупція і державне управління перебувають у тісному взаємозв'язку, оскільки саме через адміністративні механізми корупційні практики можуть як зароджуватися, так і поширюватися. Зловживання владою, хабарництво та інші корупційні дії руйнують принципи прозорості, підзвітності та ефективності управління. Водночас слабкість інституційного контролю, відсутність належних механізмів превенції та низький рівень правової культури сприяють формуванню системної корупції. Таким чином, корупція стає як наслідком, так і причиною неефективного

державного управління, підриваючи довіру громадян і блокуючи реалізацію стратегічних цілей розвитку держави.

Рис. 1 Класифікація суб'єктів корупційних правопорушень
Узагальнено автором

Для ефективної протидії корупції необхідно не лише чітко визначити її правову природу, але й застосовувати комплексні методологічні підходи, які враховують багатовимірність цього явища. Державна антикорупційна політика потребує глибокого аналізу змісту корупції, що дозволить розробити дієві механізми її запобігання та усунення.

Корупція як правовий феномен оцінюється через комплекс критеріїв, що дозволяють не лише розкрити її сутність, але й визначити ефективні шляхи протидії. Важливим є критерій нормативно-правової визначеності, який встановлює чіткі межі цього явища в рамках законодавства, що дає змогу забезпечити його правову ідентифікацію [11]. Не менш значущим є рівень соціальної небезпеки корупції, який підкреслює її руйнівний вплив на суспільні інститути, економіку та моральні підвалини держави.

Особливу увагу слід звернути на критерій латентності корупційних проявів, що підкреслює їхню приховану природу та складність у виявленні [5]. Міжнародний контекст також відіграє важливу роль, адже корупція є транскордонним явищем, що потребує спільних зусиль світової спільноти для її подолання. Саме сукупність цих критеріїв дозволяє аналізувати корупцію як складний правовий феномен і формувати на цій основі ефективну державну антикорупційну політику.

Правове регулювання антикорупційної політики є ключовим елементом забезпечення верховенства права та прозорості в діяльності державних інститутів. В умовах глобалізації антикорупційні зусилля потребують інтеграції міжнародного досвіду та адаптації його до національних особливостей.

На міжнародному рівні основоположними документами у сфері боротьби з корупцією є Конвенція ООН проти корупції (2003 рік) [2] та Конвенція Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію (1999 рік) [3]. Вони встановлюють універсальні стандарти запобігання, криміналізації та міжнародної співпраці у сфері протидії корупції. Важливим є також роль таких міжнародних організацій, як Група держав проти корупції (GRECO), яка здійснює моніторинг виконання антикорупційних зобов'язань.

На національному рівні в Україні антикорупційна політика базується на Конституції України, а також на профільних законах, зокрема Законі України «Про запобігання корупції» [7], який регламентує основні принципи запобігання корупції, визначає повноваження антикорупційних органів, таких як Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Вищий антикорупційний суд України.

Україна також впроваджує низку реформ у межах співпраці з міжнародними партнерами, що включають запровадження електронного декларування доходів посадових осіб, автоматизацію процесів публічних закупівель та створення незалежних інституційних механізмів для боротьби з корупцією.

Інтеграція міжнародних стандартів у національне законодавство дозволяє Україні посилити ефективність антикорупційної політики та сприяти підвищенню довіри громадян до державних інституцій. Особливо важливо це в умовах відсічі воєнній агресії РФ, коли прозорість і підзвітність влади є запорукою стійкості держави.

Корупція глибоко підриває ефективність функціонування державних інститутів, що стає однією з головних перешкод на шляху досягнення соціально-економічної стабільності та верховенства права. Її вплив проявляється у кількох ключових аспектах [6,12, 13].

По-перше, корупція знижує інституційну спроможність держави, оскільки значна частина ресурсів відволікається на незаконну вигоду, що призводить до неефективного розподілу бюджетних коштів, погіршення якості публічних послуг і гальмування соціальних реформ.

По-друге, вона руйнує принципи прозорості та підзвітності. Посадові особи, які вдаються до корупційних дій, прагнуть приховати свої злочини, що створює атмосферу недовіри серед громадян і бізнесу. У результаті втрачається легітимність державних органів, що унеможливорює реалізацію стратегічних реформ.

По-третє, корупція сприяє посиленню бюрократизму та зловживань владою. У системі, де корупція стає нормою, відбувається підміна процедур законного управління механізмами "кумівства" і "вибіркового правосуддя". Така ситуація призводить до втрати кваліфікованих кадрів, оскільки професійні та чесні фахівці не можуть реалізувати свій потенціал у таких умовах.

Нарешті, корупція знижує ефективність міжнародної співпраці. Держави з високим рівнем корупції втрачають довіру міжнародних партнерів, що знижує обсяги інвестицій і міжнародної допомоги. Для України, яка протистоїть агресії РФ, ефективне функціонування державних інститутів є критично важливим, адже саме вони забезпечують стійкість держави та мобілізацію ресурсів для захисту суверенітету.

Таким чином, корупція виступає не лише економічною чи правовою проблемою, але й екзистенційною загрозою для державності, що вимагає рішучої протидії та впровадження дієвих антикорупційних механізмів.

Ефективна антикорупційна політика є ключовим елементом забезпечення стійкості державних інституцій, особливо в умовах сучасних викликів, зокрема воєнної агресії РФ. Попри значні зусилля, спрямовані на протидію корупції, існуюча система потребує подальшого вдосконалення, зокрема через впровадження інноваційних підходів і стратегій. Сучасні механізми запобігання та протидії корупції базуються на комплексному підході, що охоплює правові, організаційні та технологічні інструменти. Основна мета таких механізмів - створення умов, за яких корупційні дії стають максимально ризикованими та не вигідними.

Одним із ключових правових інструментів є система декларування доходів і майна публічних службовців, яка дозволяє виявляти невідповідності між доходами та реальним рівнем життя. В Україні це реалізується через електронне декларування, яке забезпечує прозорість і доступ громадян до інформації про статки посадовців.

Інституційна система протидії корупції включає створення спеціалізованих органів, таких як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) і Вищий антикорупційний суд. Зазначені органи мають на меті виявлення, розслідування та судове переслідування корупційних злочинів, забезпечуючи принцип невідворотності покарання.

Не менш важливим є впровадження цифрових технологій у публічному управлінні. Автоматизація процесів, зокрема електронні тендери через систему Prozorro, знижує можливості для зловживань і сприяє прозорості державних закупівель.

Крім того, сучасні антикорупційні механізми передбачають активну участь громадянського суспільства. Громадський контроль та журналістські розслідування відіграють важливу роль у викритті корупційних схем і забезпеченні підзвітності влади.

Важливим напрямом залишається міжнародна співпраця, що включає обмін досвідом, гармонізацію законодавства та залучення міжнародних організацій до моніторингу та підтримки антикорупційних реформ.

Сукупність цих механізмів створює міцний фундамент для боротьби з корупцією, сприяючи підвищенню довіри до державних інститутів і зміцненню правопорядку.

Цифрові технології відіграють вирішальну роль у сучасній боротьбі з корупцією, виступаючи ефективним інструментом для забезпечення прозорості, підзвітності та зниження людського фактора в процесах державного управління. Їх впровадження значно збільшує можливості для зловживань та сприяє підвищенню довіри громадян до державних інституцій [14].

Однією з ключових сфер застосування цифрових технологій є електронне урядування. Системи електронного документообігу та автоматизації адміністративних послуг мінімізують контакт громадян із чиновниками, що зменшує ймовірність хабарництва. В Україні впровадження платформи «Дія» стало важливим кроком у цьому напрямі, забезпечивши доступ до численних державних послуг в онлайн-режимі.

Аналітичні системи та технології штучного інтелекту також активно використовуються для виявлення корупційних схем. Завдяки їм стає можливим аналіз великих обсягів даних, виявлення аномалій у державних витратах і прогнозування ризиків корупції.

Таким чином, цифрові технології не лише підвищують ефективність антикорупційних заходів, але й створюють нові можливості для громадянського контролю, сприяючи формуванню суспільства, вільного від корупції. В умовах воєнної агресії РФ ці інструменти стають ще більш важливими, забезпечуючи стійкість і прозорість державного управління.

Гармонізація антикорупційного законодавства України з міжнародними стандартами є стратегічно важливим напрямом, що сприяє посиленню національної правової системи та інтеграції в глобальні правові простори. Основною перспективою є зміцнення інституційного потенціалу України через адаптацію найкращих практик у

сфері боротьби з корупцією. Такі її передбачають вдосконалення нормативно-правової бази, зокрема криміналізацію нових форм корупційних злочинів, розширення кола суб'єктів відповідальності та запровадження ефективних процедур конфіскації незаконно отриманих активів.

Перспективним є впровадження антикорупційних стандартів у публічне управління та бізнес. Такий підхід передбачає підвищення прозорості державних процесів, створення умов для добросовісного ведення бізнесу, а також залучення громадянського суспільства до контролю за діяльністю органів влади.

Висновки

В умовах війни з РФ гармонізація антикорупційного законодавства з міжнародними стандартами є не лише питанням правового розвитку, але й важливим елементом національної безпеки, оскільки зміцнює довіру міжнародних партнерів, підвищує ефективність використання міжнародної допомоги та сприяє посиленню стійкості держави в умовах зовнішньої агресії.

Корупція залишається однією з найбільших загроз для ефективного функціонування державних інститутів і суспільного розвитку. Її складна правова природа потребує комплексного підходу, який охоплює як юридичний аналіз, так і врахування соціально-економічних та етико-моральних аспектів. Дослідження історичних етапів розвитку антикорупційного законодавства дозволяє краще зрозуміти причини виникнення та поширення корупції, що є важливим для формування дієвих механізмів боротьби з нею.

Сучасна антикорупційна політика України, попри значний прогрес, потребує подальшого вдосконалення. Застосування цифрових технологій, створення спеціалізованих антикорупційних органів та впровадження електронного врядування значно звужують можливості для корупційних зловживань. Водночас гармонізація українського законодавства з міжнародними стандартами сприяє зміцненню правової системи, посиленню міжнародного співробітництва та залученню світового досвіду до подолання корупції.

В умовах війни з РФ ефективна антикорупційна політика набуває особливого значення, оскільки не лише забезпечує стійкість державного управління, але й зміцнює довіру до влади, що є важливим для консолідації суспільства. Комплексний підхід до визначення та протидії корупції, інтеграція новітніх технологій і міжнародного досвіду створюють надійний фундамент для побудови вільного від корупції суспільства та забезпечення сталого розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України. (1996). Конституція України (Закон № 254к/96-ВР від 28 червня 1996 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Верховна Рада України. (2003). Конвенція ООН проти корупції. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
3. Рада Європи. (1999). Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS №173, 27 січня 1999 р.). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101
4. Цабєка, К. Є. (2020). Юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Держава та регіони. Серія: право, (2), 112-117. http://law.stateandregions.zp.ua/archive/2_2020/2_2020.pdf#page=112
5. Мельченко, В., & Деркаченко, Ю. (2021). Основні наукові підходи тлумачення поняття корупція. Молодий вчений, (3 (91)), 290-295. <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/download/465/450>
6. Новак, А. М. (2020). Формування та реалізації національної антикорупційної політики в контексті сучасної теорії державного управління. Дніпровський

- науковий часопис публічного управління, психології, права, (1), 20-25.
<http://www.chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/download/4/3>
7. Верховна Рада України. (2014). Про запобігання корупції (Закон № 1700-VII від 14 жовтня 2014 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
  8. Надточієва, А. П., & Надточієва, А. П. (2021). Класифікація суб'єктів корупційних кримінальних правопорушень. http://yurvisnyk.in.ua/v2_2021/17.pdf
  9. Матвійчук, В. К., & Харь, І. О. (2024). Суб'єкти корупційних кримінальних правопорушень. <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/6301/1/20.pdf>
  10. Комина, В. (2020). Класифікація корупційних злочинів за кримінальним законодавством України (Doctoral dissertation, Вектор). <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/50889/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf>
  11. Гринник, А. А. (2023). Нормативно-правове регулювання антикорупційної діяльності в Україні. https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/60570/1/%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%90%D0%90.pdf
  12. Слівінська, Н. А. (2023). Корупційні ризики під час воєнного стану в Україні. <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/11181/1/273.pdf>
  13. Матвійчук, А. (2024). Вплив антикорупційної політики на економічний розвиток держави. Наукові перспективи (Naukovì perspektivi), (7 (49)). <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/download/13597/13663>
  14. Бондаренко, О. С. (2024). Цифрова трансформація як принцип мінімізації корупційних ризиків.
  15. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/96356/1/Bondarenko_digital_tools.pdf